

Wojna rosyjsko-ukraińska zmusza obie strony do wykorzystania różnych typów pojazdów opancerzonych. Wiele z nich jest stosunkowo rzadko spotykanych, a nawet o dyskusyjnych możliwościach techniczno-taktycznych. Artykuł przedstawia kilka takich wozów stosowanych przez rosyjskiego agresora.

Armia Federacji Rosyjskiej odziedziczyła po Siłach Zbrojnych ZSRR system uzbrojenia, w którym nie było miejsca dla lekkich pojazdów opancerzonych. Podstawę wojsk zmechanizowanych (w radzieckim/rosyjskim nazewnictwie – strzelców zmotoryzowanych) tworzyły tradycyjne bojowe wozy piechoty oraz czteroosiowe transportery opancerzone (BTR-60/70/80). Lekkie rozpoznawczo-patrolowe samochody opancerzone BRDM-2, pomimo ich stosunkowo dużej powszechności, zostały sprowadzone na margines. BRDM-2 nawet w pododdziałach rozpoznawczych wymieniono na BMP-1 oraz powstałe na ich podwoziu wyspecjalizowane bojowe

ANDRIJ CHARUK

Rosyjska egzotyka – rzadkie pojazdy opancerzone na wojnie z Ukrainą

▲ Siły rosyjskie wykorzystują całą gamę pojazdów opancerzonych. Na zdjęciu zdobyczny *Wodnik* już po remoncie i przemalowaniu w warsztatach polowych armii ukraińskiej (koniec marca 2023 roku).

wozy rozpoznawcze BRM-1K. Sytuacja uległa zmianie w latach 90. XX wieku, kiedy to głównie pod wpływem doświadczeń wojny w Czeczenii, zwrócono uwagę na lekkie pojazdy opancerzone.

Potrzebę posiadania takich maszyn odczuwało nie tylko wojsko, ale również inne „struktury siłowe” (Wojska Wewnętrzne MSW, Służba Pograniczna FSB etc.). Zaowocowało to w końcu przyjęciem do uzbrojenia i masowej produkcji samochodu opancerzonego *Tigr* oraz stosunkowo krótkim „romansem” z włoskim IVECO w postaci produkcji licencyjnej *Lince*, znanego w Rosji jako *Ryś*. Zarówno *Tigry*, jak i *Rysie* na szeroką skalę wykorzystano w agresji przeciwko Ukrainie. Znaczne straty doznane w tej klasie pojazdów skutkowały pojawieniem się na froncie jesienią 2022 roku różnego rodzaju egzotycznych wzorów samochodów opancerzonych. Były to zarówno pojazdy przestarzałe, owoce niezbyt udanych eksperymentów z lat 90., jak i najnowsze wzory, powstałe w ostatnich latach.

BPM-97 WYSTRIEŁ

Dnia 10 października 2022 roku w sieciach społecznościowych pojawiły się zdjęcia zdobytego przez jednostki ukraińskie pojazdu BPM-97 *Wystrieł*, znanego również jako KamAZ-43269 vel K-43269. Projektowanie tego typu zapoczątkowano w 1997 roku wspólnie z Moskiewskim Uniwersytetem Technicznym im. N.E. Baumana i zakładami KamAZ. Pojazd ten był przeznaczony dla formacji

▲ Samochód opancerzony BPM-97 zdobyty na Rosjanach (październik 2022 roku).

granicznych i miał w nich zastąpić nieopancerzone ciężarówki GAZ-66 (BPM, czyli *bojewaja pogranicznaja maszyna*). Ze współczesnego punktu widzenia, mowa o samochodzie prymitywnym, wręcz archaicznym, ze słabym opancerzeniem, dużymi oszkleniami dodatkowo osłabiającymi poziom ochrony i absolutnym brakiem odporności przeciw minom i innym ładunkom wybuchowym. Powstała w praktyce swoista reinkarnacja leciwego BTR-40 (który swoją drogą wywodzi się z amerykańskiego wozu Scout Car M3A1). Nawet swoim wyglądem *Wystriel* bardzo przypomina „przodka”.

W rezultacie powstał 10-tonowy samochód opancerzony, mieszczący od sześciu do dziesięciu osób, wyposażony w silnik wysokoprężny o mocy 240 KM, opierający się o podwozie uterenowionej ciężarówki KamAZ-4326. Silnik ulokowano w przedniej części pod stosunkowo długą maską. Dostęp do przedziału załogowego następuje poprzez dwoje drzwi bocznych, które są niewielkie i niewygodne, przypominające kształtem i rozmieszczeniem te znane z BTR-70, oraz dwoje tylnych drzwi „pełnowymiarowych”. W stropie zamontowano dwa okrągłe włazy umieszczone nad stanowiskami dowódcy i kierowcy oraz jeden duży właz nad przedziałem desantowym.

Dla samochodu przewidywano różne opcje uzbrojenia. Wśród nich znalazły się wieżyczka BPU-1 (od BTR-80) z wkm KPWT kal. 14,5 mm i km PKT kal. 7,62 mm, wieżyczki MA7 lub MA8 (z wkm NSWT kal. 12,7 i km PKT) lub inne typy. Wypróbowano również moduł MB2 z armatą automatyczną 2A72 kal. 30 mm i kaemem PKTM. W wersji bezwzględnej instalowano karabin maszynowy (lub wkm) na obrotnicy.

Prawie od razu, od rozpoczęcia programu BPM-97, groziło mu całkowite zaprzestanie. W 1998 roku wskutek problemów rosyjskich finansów publicznych pozbawiono projekt środków. Ratunkiem stała się zgoda na sprzedaż tych pojazdów użytkownikom cywilnym (oczywiście nieuzbrojonych) jako samochodów do przewozu gotówki lub innych wartościowych dóbr. Wydano również pozwolenie na eksport, w wyniku czego udało się sprzedać pewną ich liczbę do Kazachstanu i Azerbejdżanu. Od tych zamawiających natychmiast posypały się reklamacje – pękały wały kardana, resory, zawieszenia, pojawiły się pęknięcia na pancerzu. Ostatecznie państwa te odmówiły przyjęcia już wyprodukowanych pojazdów. W 2008 roku tę wadliwą partię samochodów *Wystriel* nabyło Ministerstwo Obrony FR, z przeznaczeniem dla jednostek ochrony dywizji rakietowych Wojsk Rakietowych Strategicznego Przeznaczenia. Wkrótce BPM-97 został

także przyjęty do uzbrojenia Służby Pogranicznej FSB.

Montaż samochodów *Wystriel* odbywał się w zakładach Remdizel (miejscowość Nabierieżnyje Czełny w Tatarstanie). Polegał on na instalacji zespołów silnika, przekładni i podwozia ciężarówki KamAZ-4326 w opancerzonych kadłubach, dostarczanych z za-

Po raz pierwszy podczas agresji przeciwko Ukrainie samochody opancerzone *Wystriel* zostały zauważone jeszcze w grudniu 2014 roku, w okupowanym Ługańsku, w liczbie dziesięciu egzemplarzy. Wygląda więc na to, że pojazdy te oddano do dyspozycji bojowników tzw. Ługańskiej Republiki Ludowej. Przynajmniej dwa, a może nawet trzy takie

▲ *Wystriel* zniszczony w obwodzie ługańskim w 2015 roku.

◀ Kadr z filmu i widoczny zdobywczy *Wodnik* na jednej z ulic Bachmutu (luty 2023 roku).

kładów Kurganmaszawod. Skala produkcji okazała się stosunkowo niewielka, ponieważ BPM-97 w końcu nie wytrzymał konkurencji z pojazdem *Tigr* (a właściwie jego zmodernizowaną odmianą *Tigr-M*).

Według informacji sprzed pięciu lat, w armii i u pograniczników znajdowało się około stu BPM-97. Do grupy tej nie wliczono kilkunastu (a może nawet kilkudziesięciu) takich pojazdów w wariantcie nieuzbrojonym, znajdujących się na wyposażeniu pododdziałów specnazu Federalnej Służby Wykonania Kar, formacji odpowiadającej za tłumienie zamieszek w więzieniach.

pojazdy zostały zniszczone w styczniu i lutym 2015 roku.

W pierwszych miesiącach rosyjskiej pełnoskalowej inwazji udziału w niej pojazdów BPM-97 nie odnotowano. Wspomnianego 10 października 2022 roku pojawiły się jednak zdjęcia takiego pojazdu opancerzonego zdobytego na Rosjanach i wykorzystywanego przez jednostkę ukraińską. W styczniu i lutym 2023 roku pojawiły się zdjęcia jeszcze dwóch zdobywczych wozów *Wystriel*, a 6 grudnia 2022 roku opublikowano nagranie z kamery drona, pokazujące zniszczenie BPM-97 ogniem artylerii 54. Samodzielnej

Brygady Zmechanizowanej. Wszystkie te *Wystriele* wykonano w najprostszej, bezwieżowej konfiguracji.

WODNIK

Jeszcze bardziej rzadki niż *Wystriel* okazał się *Wodnik* – inny przykład mało udanej rosyjskiej próby z lat 90. stworzenia lekkiego sa-

jako wóz opancerzony. Dla pojazdu wybrano nowy silnik wysokoprężny GAZ-5621, licencjonowaną kopię silnika M16 austriackiej firmy Steyr-Daimler-Puch.

W najpowszechniejszej wersji *Wodnik* (pojazd seryjny oznaczony jako GAZ-39371) w przednim module opancerzonym przewozi trzy osoby (kierowcę, obok niego dowódcę,

nych. Wady wykazane na próbach były oczywiste. Przykładowo doświadczenia wyniesione z Afganistanu nie nauczyły Rosjan, że stanowisko kierowcy i dowódcy bezpośrednio nad przednią osią to bardzo zły pomysł. Dla projektantów nie było także oczywiste, że wojsko nie znajdzie wysokiej jakości paliwa i importowanych smarów niezbędnych do normalnej pracy „austriackich” silników. Z zagranicy sprowadzono także pompę paliwową, rozrusznik, osprzęt elektryczny, a nawet paski napędowe.

Wodnik jak się okazało miał wyjątkowo słabą ochronę balistyczną: opancerzone okna zatrzymywały pociski efektywniej niż pancierz boczny modułów! Ze względu na nadmierny hałas wewnątrz pojazdu, załoga musiała wręcz porozumiewać się gestami – trudno było usłyszeć wzajemny głos nawet przez interkom. Dodajmy do tego bardzo trudne wsiadanie i wysiadanie – drzwiczki były małe i położone wysoko. Krótko mówiąc, samochód okazał się mało użyteczny. Na tym tle zaskakujące jest, że Rosjanie nie tylko zdołali wyprodukować około 250 *Wodników*, ale nawet sprzedali 48 z nich za granicę – do Urugwaju. W 2007 roku pewna liczba wozów z wieżyczkami BPU-1 została przekazana jednostkom ochrony Wojsk Rakietowych Strategicznego Przeznaczenia. Samochody trafiły też do komendantur wojskowych, a 54 egzemplarze kupiono dla jednostek specjalnych MSW (obecnie Rosgwardii). Stopniowo zastępowano je *Tigrami*, ale nadal w ich składach zachowała się pewna liczba *Wodników*.

Zdolności bojowe *Wodników* wydawały się na tyle skromne, że nie przekazywano ich bojownikom donieckim i ługańskim, jak również nie wykorzystywano na początkowym etapie pełnoskalowej inwazji rosyjskiej. Dopiero 5 lutego 2023 roku pojawiło się pierwsze zdjęcie *Wodnika* w rejonie działań bojowych, do tego w „bardzo gorącym” jego miejscu – na jednej z ulic Bachmutu. Na domiar wszystkiego był to pojazd zdobyty przez Ukraińców. Udało mu się służyć na tyle długo, żeby trafić do warsztatu polowego – seria późniejszych zdjęć pokazuje ten sam egzemplarz, ale już przemalowany w ukraińskie „piksele”. Tak samo jak zdobyte BPM-97, ten *Wodnik* przedstawia sobą najprostszą ich odmianę, czyli pozbawioną wieży. Ponieważ wojsko preferowało pojazdy z wieżyczkami BPU-1, wydaje się zasadnym zasugerować, że ten konkretny pojazd wcześniej należał do Rosgwardii.

AMN-590951 WPK-URAL

Dnia 6 października 2022 roku w Internecie pojawiło się zdjęcie nowego ukraińskiego trofeum – samochodu opancerzonego AMN-590951, stanowiącego ulepszoną wersję WPK-590955 *WPK-Urał*. Pojazd ten jest

▲ Marzec 2023 roku i opancerzony *Wodnik*, wersja bez wieżyczki. Miejsce wykonania zdjęcia to Bachmut.

▲ Zdobywczy samochód opancerzony AMN-590951 – prototyp lub jeden z pierwszych pojazdów seryjnych.

mochodu opancerzonego. Powstał on na zamówienie wojska w zakładach w Rubcowsku (Kraj Ałtański), wchodzących w skład spółki przemysłu motoryzacyjnego GAZ i produkujących dobrze znane BTR-80 i BRDM-2. Projektowano samochód *Wodnik* według nowoczesnej koncepcji modułowej, tak jak to później zrobili Niemcy ze swoim transportem *Boxer*.

Pojazd oznaczony jako GAZ-3937 jest dwuosioowy i składa się z kadłuba i dwóch wymiennych modułów: przedniego z przedziałem kierowcy i tylnego, z przedziałem desantowym (lub uzbrojenia czy innego ładunku). Teoretycznie moduły mogą być zarówno opancerzone, jak i nieopancerzone, ale *Wodnik* został pozycjonowany właśnie

a za kierowcą radiotelegrafistę), a w tylnym – do ośmiu żołnierzy. Tylny moduł może być nieuzbrojony, ale i posiadać tego rodzaju wyposażenie, na przykład wieżę BPU-1. *Wodnik* jest określany jako pływający, ale w wodzie porusza się jedynie poprzez wykorzystanie kół, co oczywiście jest mało efektywne.

Debiut bojowy samochodów *Wodnik* odbył się w niespokojnej Czeczenii. Pierwsze egzemplarze pochodzące z partii eksperymentalnej dotarły na Północny Kaukaz już w 2000 roku i zostały przekazane do najbardziej „bojowej” służby – Wojskowej Inspekcji Samochodowej. Od kwietnia do czerwca następnego roku 12 *Wodników* (z wieżami BPU-1) przeszło próby wojskowe w Czeczenii w jednej z kompanii strzelców zmotoryzowa-

bardzo rzadko spotykany – do tej pory nie „świecił” na żadnym zdjęciu z pola walki. Co jeszcze ciekawsze, *WPK-Ural* oficjalnie nie został jeszcze przyjęty do uzbrojenia przez żadną ze struktur siłowych Rosji – ani przez siły zbrojne, ani przez Rosgwardię, ani przez Służbę Pograniczną. Pojazd ten został stworzony w biurze projektowym WPK (Wojenno-promysłowa korporacja) i wyprodukowany w zakładach budowy maszyn z miasta Arzamas.

Ciekawe, że z prawnego punktu widzenia *WPK-Ural* jest pojazdem cywilnym. Powstał na bazie komponentów dwuosiovej ciężarówki Ural-53099, z napędem na wszystkie koła, szerokim wykorzystaniem podzespołów komercyjnych oraz z uwzględnieniem doświadczenia w projektowaniu wcześniejszego samochodu opancerzonego *Atlet*, i był przeznaczony na eksport.

Ponieważ projektowano *WPK-Ural* już w trakcie wojny rosyjsko-ukraińskiej (prototyp został po raz pierwszy zademonstrowany w 2019 roku), dostęp do importowanych podzespołów dla projektantów był utrudniony ze względu na sankcje. Spowodowało to wykorzystanie części wyłącznie rosyjskiej produkcji.

WPK-Ural jest typowym pojazdem klasy MRAP, z wysoko ulokowanym kadłubem-kapsułą. Dostęp do przedziału załogowego, mieszczącego do 12 osób, odbywa się przez cztery boczne drzwi i pojedyncze tylne. Typowe uzbrojenie składa z wkm *Utios* kal. 12,7 mm, zamontowanego w otwartej od góry wieży klasy „korona”.

W 2020 roku w ćwiczeniach „Kaukaz-2020” udział wzięły cztery prototypowe pojazdy opancerzone firmy WPK, w tym WPK-59095. Egzemplarze te były jednak własnością producenta. Od 2021 roku rozpoczęły się ich dostawy na eksport – do nieokre-

▲ Opracowany w ekspresowym tempie i równie szybko dostarczony do jednostek rosyjskich samochód opancerzony Z-ST5 Achmat.

ślonego z nazwy kraju z Bliskiego Wschodu sprzedano ponad sto takich pojazdów. Z kolei w 2022 roku na wystawie „Armija-2022” pokazano pojazd AMN-590951 – zmodernizowaną odmianę *WPK-Ural* – w której rzekomo uwzględniono doświadczenia z tzw. specjalnej operacji wojskowej prowadzonej przeciwko Ukrainie. Zakres tej modernizacji nie został szerzej ujawniony.

Zdobyty przez Ukraińców egzemplarz – to jeden z pierwszych wyprodukowanych pojazdów AMN-590951, ewentualnie może nawet jego prototyp. Jak mógł dostać się na Ukrainę? Być może pojazd ten został zakupiony przez jedną z tzw. prywatnych armii, na przykład grupę Wagnera lub Kadyrowa. Możliwe również, że na Ukrainę wysłano AMN-590951 celem przeprowadzenia jego prób w warunkach bojowych.

Z-ST5 ACHMAT

Pojazd Z-ST5 (*zaszczyszczionnoje specjalnoje transportnoje sriedstwo*), po raz pierwszy odnotowano w Ukrainie na początku października 2022 roku. Wóz powstał jako reakcja na

duże straty wśród samochodów opancerzonych KamAZ-63968 *Tajfun-K*, czyli „rosyjskich MRAP-ów”. Zrekompensowanie tych strat poprzez produkcję nowych *Tajfunów* okazało się niemożliwe, bowiem w pojeździe tym wykorzystano wiele podzespołów importowanych z Zachodu. Z-ST5 stał się próbą odpowiedzi na problem z importem części, a kolejną różnicą było maksymalne uproszczenie jego konstrukcji. Oficjalnie tłumaczy się to potrzebą minimalizacji obsługi pojazdów, ale prawdziwym powodem są braki w komponentach, przede wszystkim chodzi o elektronikę.

W rezultacie powstał typowy ersatz czasów wojny, stworzony, jak twierdzą Rosjanie, w zaledwie 25 dni. Projektanci zakładu Remdizel przyjęli za podstawę trzyosiowe podwozie terenowe KamAZ-5350, na którego ramie zainstalowano opancerzone nadwozie. Rezygnacja z kadłuba nośnego wprowadziła przyspieszyła proces opracowania pojazdu, ale konstrukcja z ramą drabinową spowodowała wzrost wysokości pojazdu, a co za tym idzie, utrudniła załodze i desantowi wsiadanie i wysiadanie. Ponadto konstrukcja ta sprawiła, że samochód stał się cięższy.

Pojazd przewozi 10 osób, pośród nich cztery znajdują się w czterodrzwiowej kabine, a pozostałe w przedziale desantowym. Dostęp do tego ostatniego prowadzi poprzez wąskie jednoskrzydłowe drzwi umieszczone w ścianie tylnej. Uzbrojenie Z-ST5 jest czysto symboliczne i tworzy je karabin maszynowy, który można zamontować na ręcznie sterowanej obrotnicy.

Nadwozie pojazdu wykonane jest z walcowanego pancerza i posiada kuloodporne szyby. Prawdopodobnie niektóre elementy konstrukcyjne zostały zapożyczone z seryjnych pojazdów opancerzonych. Poziomy ochrony kadłuba określany jest przez projek-

▲ Stłuczka kilku Z-ST5 należących do 34. BSZmot na Moście Krymskim (marzec 2023 rok)

▲ Wypalony wrak pojazdu Achmat, zniszczonego w obwodzie chersońskim (październik 2022 roku).

tantów jako „bardzo wysoki”, bez ujawniania konkretnych wskaźników. Zdaniem autora może gwarantować on ochronę przed pociskami karabinowymi, prawdopodobnie przeciwpancernymi oraz odłamkami pocisków artyleryjskich. Natomiast nic nie wskazuje na obecność wyspecjalizowanej ochrony przeciwminowej. Z-ST5 nie jest więc MRAP-em, ale typowym transporterem opancerzonym. Podsumowując, jeżeli BPM-97 jest swoistą reinkarnacją BTR-40, to Z-ST5 to taka sama reinkarnacja, ale... BTR-152.

Pierwszym klientem, dla którego rozpoczęto produkcję Z-ST5 okazały się jednostki czeczeńskie Ramzana Kadyrowa. To właśnie Czeczeni nadali pojazdowi nieoficjalną

► Zdobyty przez Ukraińców samochód Achmat w trakcie polowych prac remontowych.

nazwę Achmat – tak miał na imię ojciec Ramzana. Pierwsze pojazdy zademonstrowano na paradzie 9 maja 2022 roku w stolicy Czeczenii – Groznm. Czeczeni otrzymać mieli 25 Achmatów, ale na tym produkcji nie zaprzestano. Rozpoczęto wyposażać w te po-

Fotografie: archiwum autora i redakcji.

jazdy pododdziały Wojsk Lądowych FR z Południowego Okręgu Wojskowego, w tym z 34. Samodzielnej Brygady Strzelców Zmotoryzowanych (Górskiej). Według informacji z początku stycznia 2023 roku liczba wyprodukowanych Z-ST5 sięgnęła 150 egzemplarzy.

4 października 2022 roku opublikowano zdjęcia wypalonego wraku pojazdu opancerzonego, w którym rozpoznano Z-ST5. Zdjęcia te zrobiono na południu Ukrainy, w obwodzie chersońskim. Do końca kwietnia 2023 roku odnotowano stratę jeszcze czterech takich pojazdów, w tym trzech w obwodzie chersońskim i jednego w donieckim. Z kolei 7 stycznia 2023 roku upubliczniono zdjęcia zdobycznego Achmata podczas remontu polowego. Na dodatek, 27 marca 2023 roku odnotowano niecodzienny wypadek drogowy – podczas przejazdu Mostem Krymskim kolumny 34. Brygady miała miejsce stłuczka z udziałem czterech (według innych informacji pięciu) pojazdów Z-ST5

Przedstawione cztery typy to tylko kilka, spośród większej liczby niestandardowych pojazdów opancerzonych wykorzystywanych przez wojska rosyjskie w wojnie przeciwko Ukrainie. W miarę trwania konfliktu liczba ta niewątpliwie będzie wzrastać. ■

Dane taktyczno-techniczne rosyjskich pojazdów opancerzonych:

Typ pojazdu	KamAZ-43269 (BPM-97) Wystriel	GAZ-39371 Wodnik	AMN-590951	Z-ST5
Masa bojowa [t]	10,84	6,6	14,5	bd
Załoga [os.]	2	3	2	2
Desant [os.]	4-8	8	10	8
Długość pojazdu [mm]	7240	5100	6500	8200
Szerokość pojazdu [mm]	2550	2600	2550	2050
Wysokość pojazdu [mm]	1830 (bez uzbrojenia)	2300 (bez uzbrojenia)	2800 (bez uzbrojenia)	3000 (bez uzbrojenia)
Prześwit drogowy [mm]	400	475	400	380
Uzbrojenie	wkm kal. 14,5 mm + km kal. 7,62 mm lub wkm kal. 12,7 mm + km kal. 7,62 mm lub inne	wkm kal. 14,5 mm + km kal. 7,62 mm lub inne	wkm kal. 12,7 mm	opcjonalnie – km lub wkm na obrotnicy
Typ silnika	KamAZ-740.10, wysokoprężny, V8	GAZ-5621, wysokoprężny, R6	JaMZ-536, wysokoprężny, R6	KamAZ-740.354, wysokoprężny, V8
Moc silnika [KM]	240	110	360	450
Prędkość ruchu po szosie [km/h]	90	120	100	100
Zasięg po szosie [km]	1100	1000	1000	bd